

Väike-Maarja koolipapa Jakob Tamm

Möödunud sajandi lõpul saavutas olulise koha Eesti kirjandusloos Väike-Maarja parrasi nimeline rühmitus, kuhu kuulusid Jakob Liiv, Peeter Jakobson, Otto Münther, Kaarel Krimm, Mõikel Kampmaa ja Jakob Tamm. Tänavu 7. mail möödus 135 aastat ühe meie tuntuima lugulaulude autori ja valmeistri ning teeneka Väike-Maarja koolijuhataja Jakob Tamme sünnist.

Jaagup

Jakob Tamme vanemad olid pärit Eestimaa eri paigust, isa Ado oli sündinud Rakkes, ema Mai aga Võrtsjärve taga Verevis. Nende esimene poeg Jakob ehk lapsena rohkem Jaagupina teatud poisipõnn sündis aga hoopis Vastse-Nõos Mõtsküla talus. Et Tamme pere oli väga vaene, tuli leivatüki ja töökoha otsinguil pidevalt mööda maad ringi rännata ning üle paari aasta ühes kohas ei püsitud. Uues kohas oli teada, et vähemalt külarahvas võtab Tamme pere hästi vastu, sest Tamme Aadu jutuvestjakuulsus käis alati tema ees.

Esimesed rahvalood kuulis oma isalt ka väike Jaagup, küllap jõudis ärksa meelega ja talupoja kohta väga intelligentne Ado Tamm pojale veel muidki elutarkusi jagada. Tugeva kondiga emalt päris Jakob Tamm ilmselt oma pisut legendaarse käterammu, sest väidetakse, et isegi Lurich polnud suutnud Jakob Tamme sõrme sirgeks vedada ja alati kodumail Väike-Maarjas käies olla ta käinud ka Tamme pool näppu vedamas, kuid ikka pidanud viigiga leppima.

me suunajaks ja mõjutajaks eesti keele tundide andja Mihkel Veske, kes tolles venekeelses ja -meelses koolis oli ainus ärkamisaja ideoloogia kandja.

Seminaripäevil tegeles Tamm M. Veske õhutusel aktiivselt rahvajuttude kogumisega, mitut neist lugudest on ta ka ise hiljem oma loomingus kasutanud. Juba 1881. a. astus ta Eesti Kirjameeste Seltsi liikmeks, olles tolleks ajaks kirjutanud ka oma esimesed luuletused.

Esimesed sammud

Trükisõna veergudel tegi Jakob Tamm esimesed sammud 1882. aastal, mil „Tartu Eesti Seitung“ trükkis ära ühe Krõlovi valmi tõlke. Samal aastal ilmus „Sakalas“ ka juba Tamme oma luuletusi. Edaspidi said Tamme luule põhilisteks avaldajateks ajaleht „Virulane“ ja ajakiri „Meelejuhataja“.

1883. aastal sai Jakob Tamm endale ka esimese päris õige töökoha, nimelt kutsuti ta abiõpetajaks Adaveres asunud Eduardi erakooli, mida pidas ülal kohalik mõisnik. Et õpilasi ja

tud autorite hulka. 1888. aastal märkis ajakiri „Oma Maa“, et Jakob Tamm ja Peeter Jakobson „meie noorte laulikute legioni seast terve pea maad kõrgemal seisavad“.

Pilistverre kauemaks pidamajäämist takistas ennekoike tilluke konfliktisäde, mis oli pidevalt Tamme ja koolijuhataja Teckeli vahel. 1890. aastal asus Jakob Tamm abiõpetaja kohale Eesti Aleksandrikoolis, kus eriti selgelt ilmnis tema suur õpetajatalent ning oma aja kohta ülim progressiivsus. Tänu sellele on kunagi-

Jakob Tamm

sed Aleksandrikooli kasvandikud nimetanud Tamme pigem õpilaste vaimseks juhiks kui õpetajaks. Ent igal heal asjal on oma varjukülg,

mis eemale pääseda ja asus agaralt endale uut töökohta otsima. 1893. aasta sügisel siirduski ta Väike-Maarja kihelkonnakooli juhataja kohale.

Väike-Maarja koolile oli juba eelnev juhataja pannud tugeva aluse, ent J. Tamme ajal kasvas kooli kuulsus veelgi, nii et Väike-Maarjasse kui ümbruskonna ainukesse kõrgemasse rahvakooli hakkas tulema õpilasi kaugemaltki. Ka Väike-Maarjas kasutas Tamm isikupäraseid õpetamismeetodeid ning sooritas sageli ekskursse kooliprogrammist väljaspoole. Vahetut kontakti õpilastega, nagu oli Aleksandrikoolis, ta aga enam ei saavutanud. Kihelkonnakoolis õppisid nooremad lapsed, kes suhtusid suure aukartusega kõrges kateedris istuvasse koolijuhatajasse, kes mõnikord võis muutuda üsnagi ägedaks. Ka ei olnud tema õpetamismeetodid lastele alati huvipakkuvad ega jõukohased.

Kõige rohkem kiskus Tamme isik õpilasi kaasa aga kirjandusõpetuse tundides, kus ta püüdis agaralt tutvustada tolleaegset eesti kirjandust. Tamme õpilastest on tuntuim Anton Hansen Tammsaare, kes on öelnud, et ta puutus väärtusliku ilukirjandusega kokku alles tänu Jakob Tammele.

Luuletaja

Neiu siiski loobus Tamme ja pidas targemaks abielluda omaealisega. Väike-Maarjas valmis ka suur hulk lugulaule ja ballaade. Samuti alustas Tamm seal oma mahukaimat tööd — „Lugu Kavalast Antsust ja Vanapaganast“, kuid ei jõudnud sellega algusest kaugemale.

Jakob Tamm avaldas oma luulet pidevalt perioodikas, tema meelisväljaandeks oli kujunenud „Postimees“. Kuigi Tamme paljud sõbrad ja tuttavad julgustasid teda oma luuletuste kokkukogumiseks ja raamatu väljaandmisele, selleni ta Väike-Maarjas ei jõudnud. Nii jäigi Tamme looming suuremalt jaolt vaid ajaleheveergudele, sest luulekogusid ilmus vaid kaks ja needki enne autori kolmekümnendat sünnipäeva.

Väga suurt tähelepanu pööras J. Tamm endiselt ka tõlkimisele, jätkates Puškini teoste eestindamist. Luuletaja tõlkis ka Nekrassovit, Koltsovi ja teisi vene luuletajaid, kuid ka mitu Maksim Gorki jutustust ning osa L. Tolstoi „Sõja ja rahu“ neljandast köitest.

Vaatamata oma pisikesetele pahedele oli Jakob Tamm omandanud hea koolimehe maine ja talle tehti pidevalt ettepanekuid suurematasse linnadesse tööle asumiseks. 1907. aastal valiti ta Tallinna linna algkooli õpetajaks, kuid selleks

Koolitee

Et Tammede pere eriti paigal ei püsinud, siis vahetusid pidevalt ka koolid, kus Jakob Tamm õppis, kuid õnneks oli ta piisavalt lahtise peaga poiss ja kardetud suuremat mahajäämust ei tekinud. 12-aastasena pandi ta tubli õpilasena haridusteed jätkama Tilga õigeusu kirikukooli, kus möödusid viis talve, mille jooksul sai noormehele kõige paremini selgeks vene keel.

Tilga koolist siirdus Jakob Tamm Tartu II Õpetajate Seminari, kus oli võimalik kroonu kulul haridusteed jätkata. Seminaris sai Tam-

seega ka tööd oli vähe, pühendas Tamm suurema osa oma ajast luuletamisele ja enesetäiendamisele. Adaveres seadis ta kokku oma esimese luulekogu „Ärkanud healed“ käsikirja, mille ta lootis kirjastada M. Veske kaasabil.

1885. aastal siirdus Jakob Tamm Pilistvere kihelkonnakooli õpetajaks. Suurem kool ja vastvalminud uus koolimaja pakkusid avaraimaid tegutsemisvõimalusi. Viis Pilistveres töötatud aastat viisid tänu oskuslikele tõlgetele vene keelest (Puškini „Vaskratsanik“ ja „Poltaava“, Lermontovi luule, Krõlovi valmid), kuid ennekõike Tamme oma loominguks ta juba tunnusta-

Aleksandrikoolis oli neid isegi mitu. Jakob Tamm las kis ennast üpris sageli kaasa kiskuda kolleegide korraldatud kaardimänguõhtutele ja õllepidudele, nii et nood kippusid tal juba harjumuseks muutuma. Teiseks oli aga tõsiasi, et Aleksandrikool oli linnakool, Tammel aga puudus dokument, mis oleks lubanud linnakoolis õpetajaametit pidada.

Koolipapa

Niisiis oli Tamm, vaatamata sellele, et ta oli õpilaste poolt kõrgelt hinnatud, sunnitud Aleksandrikoolist lahkuma. Küllap soovis ta ka ise maistest pahedest pi-

Erinevalt oma eelmistest töökohtadest leidis Jakob Tamm Väike-Maarjast eest terve plejaadi kirjamehi, kellega tal tekkisid tihedad sõprussidemed. Väike-Maarja parnass käis pidevalt koos, et arutada nii maailmavaatelisi kui ka kirjanduslikke küsimusi. Eriti suurt tähelepanu pöörasid parnaslased luulevormile.

Tamme luuleloominguks omandas erilise koha muistenditega kaetud Ebavere mägi, mille kohta ta lõi suure hulga luuletusi. Sajandivahetusel oli Jakob Tamm sügavalt armunud oma endisesse õpilasse Johanna Soopi, mis ajendas teda ka armastusluulet kirjutama.

ajaks oli luuletaja juba tõsiselt haige ning suri südame- ja neerurikete tagajärjel 26. juulil 1907 46 aasta vanuses. Jakob Tamm on maetud Väike-Maarja kalmistule ja tema 50. sünniaastapäevaks paigutati hauale kunstnik J. Koorti loodud mälestusmärk.

Kirjaniku käsikirjad pidid trükivalgust ootama veel mitu aastat. Alles 1914. aastal avaldas käsikirjad omandanud Eesti Üliõpilaste Selts kogu „Lugulaulud“, 1959. aastal ilmusid „Kogutud luuletused“.

Andres Pulver